

Soovitused erakondade valimisprogrammidesse

Riigikogu valimised 2027

Eesti Inimõiguste Keskuse ettepanekud erakondadele inimõiguste kaitse paremaks tagamiseks Eestis.

Vaenukõne ja vaenukuriteod

1. Muuta vaenukõne Eestis päriselt karistatavaks ja tuua KarS-i raskendava asjaoluna sisse vaenumotiiv.

Karistusseadustiku § 151 praegune sõnastus ei vasta Eesti Põhiseadusele ja rahvusvahelistele standarditele ning seda kohaldatakse äärmiselt harva. Näiteks 2024. aastal registreeriti selle alusel vaid üks väärtegu ja üks kuritegu.

Soovitame viia lõpule juunis 2023 algatatud seaduseelnõu menetlus või koostada sarnane eelnõu, millega kriminaliseeritakse vaenu õhutamine nõuetekohaselt ja sätestatakse vaenumotiiv kuriteo raskendava asjaoluna.

2. Laiendada kaitstud tunnuste loetelu

Vaenukõne regulatsiooni kaitstud tunnustele soovitame lisada uued tunnused nagu puue, kodakondsus, sooidentiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused. See tagab kaitse just neile gruppidele, kes Eestis kõige sagedamini vaenukõne ja rünnakute sihtmärgiks satuvad.

3. Tagada vaenukuritegude süstemaatiline andmekogumine

Vajalik on luua selge mehhanism vaenumotiivi tuvastamiseks ja registreerimiseks. Ilma usaldusväärsete andmeteta ei ole võimalik hinnata probleemi ulatust ega kavandada tõhusaid ennetusmeetmeid. Seda saab teha ka olukorras, kui meil pole otseselt vaenukuriteo koosseisu.

Diskrimineerimine ja võrdne kohtlemine

4. Tagada ühetaoline kaitse diskrimineerimise eest kõigis eluvaldkondades

Praegune võrdse kohtlemise seadus pakub ebavõrdset kaitset: usutunnistuse, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel on diskrimineerimine keelatud üksnes töösuhetes, mitte aga hariduses, tervishoius, sotsiaalhoolekandes ega avalike kaupade ja teenuste (sh eluase) kättesaadavuses.

Tulevikku silmas pidades on valik, kas koostada hetkel eelnõu staadiumis oleva soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste seaduse eelnõuga sarnane uus eelnõu uuel valitsemisperioodil või muuta võrdse kohtlemise seadust nii, et diskrimineerimine oleks keelatud ühetaoliselt kõigis valdkondades kõigile seaduses nimetatud gruppidele.

5. Täiendada kaitstud tunnuste loetelu

Võrdse kohtlemise seadusesse soovitame lisada uued kaitstud tunnused, sealhulgas tervises seisund, soodentiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused. See viib Eesti õigusraamistiku kooskõlla rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustustega ning kõrvaldab praegused lüngad.

Kaasamine

6. Luua süsteemne mehhanism temaatilise puutumusega vabaühenduste kaasamiseks

Kuigi avaliku arutelu raamistikud on Eestis formaalselt olemas, jääb nende kohaldamine ebaühtlaseks: vabaühendusi ei kutsuta seadusloomes osalema üldse või kutsutakse alles siis, kui peamised otsused on juba tehtud, või ilma selgituseta, kuidas nende panust arvesse võetakse.

On vajalik luua päriselt toimiv süsteem, milles asjaomase pädevusvaldkonnaga vabaühendused on sisuliselt ja varakult kaasatud kogu seadusloome- ja poliitikakujundamise tsükli vältel, alates probleemi püstitamisest kuni mõju hindamise ja rakendamise järelevalveni.

Valimised

7. Tagada õigus valida inimestele, kelle huvide kaitseks on seatud eestkoste

Eestkoste seadmiste arv on kümne aasta jooksul kahekordistunud ja märkimisväärselt on kasvanud nende eestkostetavate arv, kellel valimisõigust ei ole. Seega tuleks lähtuda Puuetega Inimeste Õiguste Komitee soovitusel tagada õigus valida kõigile inimestele – ka piiratud teovõimega inimestele ja neile, kelle huvide kaitseks on seatud eestkoste.

8. Valimiskeeld peaks olema vaid vangidel, kellele see on määratud lisakaristusena

Juba aastakümneid seisnud teema on endiselt tähelepanuta jäetud ja pole astunud samme vangide valimisõiguse lauskeelu kaotamiseks, seda olenemata nii Riigikohtu kui ka Euroopa Inimõiguste Kohtu selgetest juhistest.